

Жіночі портрети
на тлі історії України

Анна Ахматова,

поетеса з українським корінням

*Україна завжди була близькою для
Анни, адже майбутня поетеса
народилася під Одесою в родині
відставного флотського інженера-
механіка Андрія Горенка.*

*«З Києвом пов'язано чимало подій
у моєму житті», писала вона.*

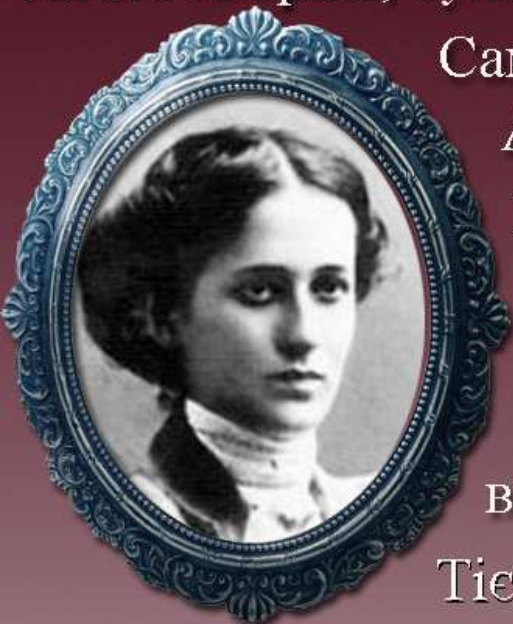
*У Києві розпочався творчий шлях
Анни.*

Вперше Аня побувала у місті над Дніпром в п'ятирічному віці. Усю зиму 1894-95 рр. сім'я Горенко прожила, вірогідно, у готелі «Національ», що знаходився на розі Хрещатика і Бесарабської площі. Гуляючи з сестрою та нянею у парку неподалік Маріїнського палацу, маленька Аня знашла шпильку у вигляді ліри. Няня тоді сказала: «Це означає, що ти станеш поетом»... Її слова збулися, свої перші вірші Аня написала ще в 11 років.

Наступного разу Аня приїхала до Києва 1906 року. Декілька років проживала в сім'ї своєї кузини Марії Змунчилла, на вулиці Мерингівській (нині вул. М. Заньковецької). Дівчина назавжди полюбила прекрасні старовинні київські будівлі: Софійський собор, Печерську Лавру, дивне творіння Растреллі — Андріївську церкву.

У 1906—1907 роках Анна Горенко навчалася в Київській Фундуклеєвській гімназії. Незважаючи на те, що взимку багато хворіла, була однією з найкращих учениць.

Саме у Києві, в останній рік навчання, Анна відчула себе справжнім поетом, розпочала свій «Київський зошит». Її перший друкований твір за підписом Анна Горенко з'явився в журналі «Сириус» (№ 2 за 1907 рік), який видавався в Парижі.

Тієї ж зими відбулася ще одна важлива подія в її житті. На початку 1907 р. до Києва приїхав Микола Гумільов, який вже кілька років був у неї закоханий і неодноразово освідчувався. Позналилися вони у 1903 році в Царськосельській гімназії. Анні було тоді 14 років, Микола був старшим від неї на три роки. Цього разу Анна погодилася вийти за нього. В квартирі на Мерингівській Микола читав їй свої вірші. Анна також ознайомила його зі своїми поезіями. У листі від 11 лютого вона написала: «Гумільов — моя Доля, і я покірно віддаюсь їй».

Але 13 жовтня 1907 року, коли Микола знову приїхав до Києва, Анна відмовилась одружуватись. Їх листування надовго припинилось. Незабаром Анна виїхала до матері у Севастополь через слабкий стан здоров'я. Лише наступного року родина Горенко знову оселилась у Києві.

Восени 1908 року Анна Горенко вступила до юридичного факультету Вищих жіночих курсів при Київському університеті ім. Св. Володимира. Правила навчання не потребували обов'язкового відвідування лекцій, тому вона мала досить вільного часу. У 1909 році Анна пише багато віршів, деякі з них увійшли до її першої книги, «Вечер» (1912), з позначкою «Київ»: «У кладбища», «Направо пылил пустырь». У Києві також був написаний вірш «На руке его много блестящих колец».

Вивчення юридичних дисциплін не виправдало сподівань Анни, і курси вона залишила. Анна прагнула спілкування з людьми, причетними до літератури та мистецтва, і зустрічала таких людей в студії театральної художниці Олександри Екстер. Олександра навіть розпочала портрет Анни. Це був перший портрет поетеси роботи професійного художника. Анна натомість присвятила Екстер поезію «Старый портрет», написану у 1911 році, під час перебування в Києві.

Минуть роки, і портрети Анни Ахматової створять Амедео Модільяні, Натан Альтман та інші відомі митці. Її вічним супутником був малюнок Модільяні, що єдиний зберігся з тих шістнадцяти портретів, котрі виконали художники в Парижі. Зустріч і спілкування цих двох великих талантів — окрема цікава сторінка творчого шляху поетеси...

На початку 1909 року Анна дізналась про спробу самогубства Миколи Гумільова (вже третю) і написала йому дружнього листа, їх листування відновилося. У листопаді Гумільов разом з М. Кузміним та О. Толстим приїхав до Києва для участі у літературному вечері «Острів мистецтва». Анна була присутня в залі, і по закінченні вони довго гуляли містом.

Гумільов ще раз освідчився Анні, і вона відповіла згодою. 1910 року в Миколаївській церкві села Микільська Слобідка неподалік від Києва повінчалися вже знаменитий поет Микола Гумільов і Анна Горенко (лише через рік під її віршами з'явиться псевдонім Ахматова).

Нещодавно помер батько жениха, тому пишне весілля у місті було би недоречним. «25 квітня 1910 року я вийшла заміж за Гумільова, — писала майбутня поетеса. — Вінчалися ми за Дніпром, у сільській церкві.

Того самого дня Уточкін летів над Києвом і я вперше бачила літак. Дружками були Володимир Ельснер та [І.О.] Аксьонов». Після весілля молодята вирушили до Парижа, потім на північ Італії. Шлюб Анни Ахматової і Миколи Гумільова тривав вісім років, у ньому народився син, майбутній історик-етнограф Лев Гумільов.

У липні 1914 р., перед початком Першої світової війни, Анна Ахматова навідала у Києві мати, що мешкала в Дарниці з 20-річною дочкою Ією.

У цей приїзд Анна присвятила Києву свої вірші:

Древний город словно
вымер,
Странен мой приезд.
Над рекой своей
Владимир
Поднял черный крест.
Липы шумные и вязы
По садам темны,
Звезд иглистые алмазы
К богу внесены.
Путь мой жертвенный и
славный
Здесь окончу я,
А со мной лишь ты, мне
равный,
Да любовь моя.

У 1914 році було опубліковано низку віршів Ахматової, написаних у Києві: «Стал мне реже снится, слава богу...», «Моей сестре», «Подошла к сосновому лесу» (остання поезія навіяна враженнями від перебування у матері в Дарниці). Неодноразово зверталась поетеса у віршах до Київського храму святої Софії: Так тяжелый колокол Мазепы Над Софийской площадью гудит... Після кількох років життя в Києві Анна Ахматова майже весь час жила у Петербурзі, але до 1917 року неодноразово поверталася у місця юності — до Києва та на Поділля, де у Слобідці-Шелеховській (нині Хмельницька область) був невеликий маєток її діда. Тут відкрито музей Ахматової та встановлено їй пам'ятник.

У 60-х роках поетеса вирішила окремо упорядкувати київський цикл віршів; за її записом, вона хотіла із «Київського зошита» 1909 року зробити «Предвечерья», етап, що передує першій збірці поезій Ахматової «Вечер». Письменник Терень Масенко у своєму творі «Роман пам'яті» описує, як Ахматова взяла його «Книгу лірики» й почала читати вголос легко, з чистою вимовою.

Наводить діалог:

— Ви так добре знаєте українську мову, — кажу я.

— Вона рідна мені, це мова моєї матері.

Ахматова блискуче переклала російською мовою книгу Івана Франка «Зів'яле листя», цей переклад дуже цінував Максим Рильський.

Пам'ять про київський період життя поетеси береже вишукано виконана меморіальна дошка на будинку стилю модерн по вулиці М. Заньковецької, 7. Вулиця на лівому березі Дніпра носить з 1989 р. ім'я Анни Ахматової. До 128 річниці від дня народження Анни Ахматової, 23 червня 2017 року, в Міському саду Києва відкрили пам'ятник поетесі. Автор монумента — скульптор Олександр Стельмашенко.

Підготовлено науково-методичним відділом
НТБ КНУТД